

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 23 februari 2018

Ö 3827-17

PARTER

Klagande

SS

Ombud och offentlig försvarare: Advokat MS

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Återupptagande av mål om rån m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges beslut 2017-07-05 i mål B 885-17

Dok.Id 143516

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax 08-561 666 86
E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstadamstolen.se

Expeditionstid
08:45–12:00
13:15–15:00

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut och förordnar att målet åter ska tas upp i hovrätten.

MS ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av SS i Högsta domstolen med 4 194 kr. Av beloppet avser 3 355 kr arbete och 839 kr mervärdesskatt.

Det ankommer på hovrätten att vid den fortsatta handläggningen pröva frågan om återbetalningsskyldighet för kostnaden för försvaret i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

SS har begärt att Högsta domstolen ska förordna att målet åter ska tas upp i hovrätten.

Riksåklagaren har inte motsatt sig att Högsta domstolen förordnar om målets återupptagande i hovrätten.

SKÄL

Bakgrund och frågan i Högsta domstolen

1. Tingsrätten dömde SS för bl.a. stöld och rån till fängelse i ett år och två månader. Han överklagade domen och delgavs kallelse till huvudförhandling som skulle äga rum den 8 juni 2017 kl. 13.30. I kallelsen angavs att hans överklagande skulle komma att förfalla om han inte inställde sig personligen eller genom ombud eller om bara ett ombud för honom närvarade och det inte fanns särskilda skäl mot att överklagandet skulle förfalla. SS inställde sig inte personligen till huvudförhandlingen och hovrätten förklarade hans överklagande förfallet.

2. SS ansökte om målets återupptagande och åberopade en journalanteckning gjord vid en vårdcentral den 8 juni 2017. Hovrätten har avslagit hans ansökan.

3. Frågan i Högsta domstolen är om SS har haft laga förfall som han inte kunde anmäla i tid.

Den rättsliga regleringen

4. En klagande i brottmål som kallats att infinna sig personligen till en huvudförhandling är skyldig att följa kallelsen. Huvudregeln är att ett överklagande förfaller om en klagande som kallats personligen endast inställer sig genom ombud. Undantag gäller om det finns särskilda skäl mot att överklagandet förfaller. En underlåtenhet att infinna sig vid rätten ska dock inte leda till någon påföljd, om det är sannolikt att den som underlåtit att infinna sig har laga förfall för sin underlåtenhet. (Se 51 kap. 21 § första stycket och 32 kap. 6 § rättegångsbalken.)

5. I förarbetena anges att med hänsyn till de stränga påföljder som är knutna till utevaro är det lämpligt att utesluta dessa så snart rätten har anledning att anta att laga förfall föreligger (se NJA II 1943 s. 419).

6. Om överklagandet har förfallit, ska hovrätten efter ansökan av klaganden återuppta målet. Detta förutsätter att klaganden hade laga förfall som han eller hon inte kunde anmäla i tid. Laga förfall föreligger då någon genom avbrott i den allmänna samfärdseln, sjukdom eller annan omständighet, som han eller hon inte bort förutse eller rätten annars finner utgöra giltig ursäkt, har hindrats att fullgöra vad som ålegat honom eller henne. Det är dock inte bara absoluta hinder som avses. Som laga förfall kan godtas varje omständighet som är av den beskaffenheten att det inte skäligen kan krävas att parten ska närvara eller i övrigt vara verksam i rättegången. (Se 51 kap. 22 §

första stycket och 32 kap. 8 § första stycket rättegångsbalken samt NJA II 1943 s. 420; se också Högsta domstolens beslut den 17 januari 2018 i mål Ö 2024-17 om vad prövningen om återupptagande omfattar.)

7. Den som påstår laga förfall har bevisbördan för de omständigheter som åberopas till grund för påståendet (se t.ex. NJA 1998 s. 60 och NJA 2004 s. 93). Det har då ansetts tillräckligt att den vars överklagande förfallit på grund av bristande inställelse till huvudförhandling gör sannolikt att laga förfall förelåg (se t.ex. NJA 2016 s. 84, jfr NJA 2009 not N 22).

8. Ett påstående om laga förfall på grund av sjukdom ska normalt stödjas av ett läkarintyg. Om det i intyget anges en diagnos som innebär att en inställelse inte kan ske, eller åtminstone inte skäligen kan begäras, bör detta i regel godtas som tillräcklig bevisning, om inte några särskilda omständigheter föranleder annat. (Se NJA 1999 s. 715.)

Närmare om prövningen av en ansökan om återupptagande av mål

9. När ett överklagande förklaras förfallet innebär det att hovrätten inte prövar målet och att tingsrättens dom vinner laga kraft om inte målet efter ansökan från klaganden återupptas. Följden av att hovrätten inte återupptar ett mål sedan överklagandet förklarats förfallet blir densamma som när hovrätten avvisar ett överklagande för att det inkommit för sent eller för att det är så ofullständigt att det inte utan väsentlig olägenhet kan läggas till grund för en rättegång i hovrätten (se 51 kap. 6 och 7 §§ rättegångsbalken).

10. I förarbetena till 51 kap. 7 § rättegångsbalken betonas att viss försiktighet bör iakttas när det gäller avvisning av ett överklagande. Effekten av ett avvisat överklagande blir att tingsrättens dom står fast, dvs. en mer långtgående följd än vid avvisning i anslutning till att ett mål eller ärende inleds vid

tingsrätten, eftersom parten i det sistnämnda fallet kan göra en ny ansökan.
(Se prop. 1983/84:78 s. 79 och 82.)

11. När det gäller om en klagande har haft laga förfall för utevaror från huvudförhandling har hänsynen till de ingripande rättsverkningar som följer av utevaron fått genomslag i det låga beviskrav som ska tillämpas avseende frågan om laga förfall (se p. 5 och 7).

12. De omständigheter som åberopas till stöd för att en anmälan om laga förfall inte kunnat ske i tid är ofta samma omständigheter som de som görs gällande till stöd för det laga förfallet, t.ex. akut svår sjukdom. Ibland kan dock bedömningen behöva göras i två led och (delvis) avse skilda omständigheter, nämligen om det laga förfallet utgörs av en omständighet som inte också utgör anledningen till att anmälan inte kunde göras. Det kan t.ex. handla om en sjukdom som visserligen inneburit laga förfall, men som inte i sig hindrat en anmälan och där det direkta skälet till att ingen anmälan skett i stället varit att parten inte har haft tillgång till telefon (jfr NJA 1998 not C 50).

13. Det saknas anledning att ställa upp något annat beviskrav för sådana omständigheter än för de som åberopas till stöd för att laga förfall föreligger. Om parten åberopar omständigheter som särskilt tar sikte på möjligheten att anmäla det laga förfallet, bör det alltså räcka att parten gör det sannolikt att omständigheterna har förelegat.

14. Rätten måste också bedöma om de omständigheter som har gjorts sannolika innebär att anmälan inte kunde göras i tid. Frågan är alltså om situationen var sådan att den som hade laga förfall borde – enligt en objektiv bedömning – ha kunnat göra en anmälan. Det bör då vara tillräckligt att omständigheterna är sådana att det inte skäligen kunde krävas att den som hade laga förfall skulle ha anmält sitt förhinder i tid.

Bedömningen i detta fall

15. Av journalanteckningen från den 8 juni 2017 och av ett i Högsta domstolen åberopat intyg från den 21 november 2017, båda gjorda av sjuksköterska vid vårdcentral i Malmö, framgår att SS har astma och att han samma dag som huvudförhandlingen skulle hållas kom in till vårdcentralen med akuta andningsbesvär. Vidare framgår att han av läkare ordinerades inhalationer av läkemedel som medförde förbättring och att läkaren därefter godkände att SS fick gå hem.

16. Av SSs uppgifter framgår att hans far skjutsade honom till akuten och att han var föremål för vård från kl. 13.15 och framåt samma dag som huvudförhandlingen skulle hållas samt att han tog kontakt med sitt ombud så fort han var i stånd till det.

17. Det anges inte uttryckligen i journalanteckningen eller intyget att SS inte kunde infinna sig vid huvudförhandlingen på grund av andningsbesvären. Den diagnos och de akuta besvär som anges är dock sådana att det inte skäligen kunde begäras att han personligen infann sig vid huvudförhandlingen. SS har således gjort sannolikt att han till följd av sjukdom hade laga förfall.

18. SS åberopar samma omständigheter till stöd för att han inte kunde anmäla förfallet i tid, som avseende förfallet som sådant. Under förmiddagen samma dag som huvudförhandlingen hade SSs andningsbesvär blivit så akuta att han uppsökte vård och han var så sjuk att en akutläkare tillkallades på vårdcentralen. Under sådana omständigheter kunde det inte skäligen krävas av honom vare sig att han själv skulle anmäla sitt förhinder innan förhandlingen påbörjades eller att han skulle be sin far att anmäla förhindret.

19. SS hade alltså laga förfall som han inte kunde anmäla i tid. Hans begäran om att målet åter ska tas upp i hovrätten ska därför bifallas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Johnny Herre, Agneta Bäcklund, Stefan Johansson och Malin Bonthron (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Emelie Hansell